

ՆՕՍՈՒՆ ԹՈՒԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵՌՆԱՇԽԱՐՀԻ ԲՆԱԿԶՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒԻ ԵՒ ՏԵՂԱԲԱՇԽՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Աշխարհի բնակչութիւնը բաժանուած է չորս գլխաւոր մարդացեղերի: Ժամանակակից հետազոտողները ապացուցել են, որ հայերը պատկանում են Եւրոպոիդ մեծ մարդացեղի հարաւային ճիւղին, արմէնոիդ մարդաբանական տեսակին, որին բնորոշ են աչքերի եւ մազերի սեւ նրբերանգները, միջին կամ միջինից բարձր հասակը, ամրակուռ կառուցուածքը, լայն ճակատը, գանկի կարճ ու կլոր ձեւը, կլոր քիթը

Երկարատեւ պատմական զարգացման ընթացքում, բացի արտաքին յատկանիշներից, իւրաքանչիւր ժողովրդի մօտ ձեւաւորուում է նաեւ բնաւորութեան ազգային գծեր, որոնք որոշում են ամէն մի ժողովուրդի ազգային կերպարը: Օրինակ, հայերը ունեն աշխատասիրութիւն, տոկունութիւն, ընկերասիրութիւն, հիւրասիրութիւն, սէր ընտանիքի, հաւատքի, ուսման, առեւտրի, արուեստի, ռազմական գործի նկատմամբ:

Գիտնականների կարծիքով, ա՛յդ իսկ որակների շնորհիւ է նաեւ, որ հայերը կարողացել են պայքարել արտաքին հզօր թշնամիների դէմ եւ յարմարուել Հայկական լեռնաշխարհի (բնօրրանի) դժուարին բնական պայմաններին ու գոյատեւել հազարամեակներ:

Ապացուցուած է նաեւ, որ Պատմական Հայաստանը 10-15 հազար տարի առաջ ունեցել է համեմատաբար մեծաքանակ բնակչութիւն: Այն, Մերձաւոր Արեւելքի մի շարք երկրների հետ միասին, եղել է աշխարհի առաւել խրտաբնակ շրջաններից:

Գիտնականների հաշուարկով՝ հինգ հազար տարի առաջ, երբ արդէն ձեւաւորուած էր արմէնոիդ մարդաբանական տեսակը եւ հնդեւրոպական նախալեզուն, աշխարհում բնակուում էր մօտաւորապէս 60-70 միլիոն մարդ, որի 40-45 միլիոն.-ը բնակուած էր **Ասիա** աշխարհամասի հարաւային կէսում, ներառեալ Հայաստանը:

Ն. Ք. առաջին դարում Հայկական լեռնաշխարհում բնակուել է չորիջ 3 մլն. մարդ: Հայ հեղինակների վկայութեամբ՝ նրանք խօսել են մէկ լեզուով եւ բնակուել են յարմարաւէտ, բնական պաշտպանուած վայրերում:

Դարերի ընթացքում աշխարհի բնակչութեան թիւը աճել է վերընթաց ուղղութեամբ: Առանձին վերցրած մի շարք երկրներում բնակչութիւնը նուազել է կամ անփոփոխ է մնացել: Որոշ ազգեր երբեմն նաեւ ձուլուել-վերացել են. օրինակ՝ **աքքադները, չումերները, խեթերը....**

Հայ գիտնականների հաշուարկով (Նազարեան, Աւագեան, Վալեսեան) 10-12-րդ դարերում, նախքան թուրք-սելճուկների արշաւանքները, Հայաստանի բնակչութեան թիւը կազմել է մօտաւորապէս 6-7 մլն., որից 5-6 մլն.-ը եղել են հայեր: Այս թուերը համեմատելով աշխարհի բնակչութեան տուեալների հետ՝ ստացուում է, որ Արտաշէսեան թագաւորութեան շրջանում, Հայաստանի բնակչութիւնը կազմել է աշխարհի բնակչութեան աւելի քան

2 %-ը, որից յետոյ աշխարհի բնակչութեան թիւը աճել է, իսկ Հայաստանի բնակչութեան թիւը նուազել է (տե՛ս ստորեւ տրուած Համեմատական տախտակը): Այժմ այն հազարապատիկ քիչ է: Եթէ Հայաստանի բնակչութիւնը

Ժամանակաշրջան	Աշխարհ	Հայաստան
1. Ն. Ք. 1-ին դար	120-130 մլն. մարդ	2.5-3 մլն. մարդ
2. Մ. թ. 10-րդ դար	230-280 մլն. մարդ	4-5 մլն. մարդ
3. Մ. թ. 12-րդ դար	340-360 մլն. մարդ	6-7 մլն. մարդ
4. Մ. թ. 15-րդ դար	440-450 մլն. մարդ	3-4 մլն. մարդ
5. Մ. թ. 19-րդ դար	1 մլրդ. 250 մլն. մարդ	6-7 մլն. մարդ

նոյնպէս աճէր այդ տեմպերով, որ միանգամայն հնարաւոր էր, ապա նրա թուաքանակը 20-րդ դարում կարող էր հասնել 20-24 մլն.-ի, մինչդեռ այն հասաւ 7 մլն.-ի:

Գիտնականները ապացուցել են, որ հնդեւրոպական ժողովրդների մեծ մասը հեռացել է իր նախահայրենիքից: Արտագաղթը բնորոշ է եղել նաեւ Հայկական լեռնաշխարհին եւ նրան յարակից երկրներին:

Նախահայերը մնացել են իրենց հայրենիքում՝ Հայկական լեռնաշխարհում: Հետագայում հայերի մի մասը նոյնպէս հեռացել է (մի դէպքում՝ որպէս անհատներ, մի այլ դէպքում՝ ընտանիքներով ու խմբերով, երբորդ դէպքում՝ ամբողջ նախարարական տներով, քաղաքներով, գիւղերով): Հեռանալու պատճառները եղել են տնտեսական ճնշումները, կրօնական հալածանքները, բնական աղէտները: Աւելի յաճախ ու զանգուածային են եղել օտար նուաճողների կողմից պարտադրուած բռնագաղթերը:

Արաբական տիրապետութեան ժամանակ Բիւզանդիա են գաղթել Հայ նախարարական տներ (Մամիկոնեանները, Ռշտունիները, Կամսարականները, Ամատունիները, Գնունիները եւ այլն): Յայտնի է Անի մայրաքաղաքից տասնեակ հազարաւոր բնակիչների խումբ առ խումբ արտագաղթը, որ ըսկըսուեց սելճուկ-թուրքերի կողմից քաղաքը գրաւելուց յետոյ եւ շարունակեց մոնղոլական տիրապետութեան ժամանակ եւ տեւեց հարիւրամեակներ:

1021 թուականին Վասպուրականի Սենեքերիմ Արծրունի թագաւորի հետ Բիւզանդիա գաղթեցին տասնեակ հազարաւոր հայեր: 15-րդ դարի սկզբներին Սիւնեաց իշխան Բեչքէնդ Օրբելեանը, իր 6 հազար տուն հպատակներով, գաղթում է հարեւան վրաց պետութեան սահմանները:

Հայ բնակչութեան բռնագաղթը աւելի զանգուածային բնոյթ ստացաւ, երբ ամբողջ Հայաստանը դարձաւ թուրքիայի ու Պարսկաստանի ռազմական գործողութիւնների մշտական թատերաբեմ:

1604 թուականին Շահ Աբասի՝ ղէպի Պարսկաստան կազմակերպած հայերի բռնագաղթը ժողովրդի յիշողութեան մէջ մնացել է որպէս «Մեծ սուրգուն» (մեծ բռնագաղթ) անուամբ:

Հայկական լեոնաշխարհի բնակիչների ու առաջին հերթին հայերի համար ողբերգական եղաւ 19-րդ դարի վերջին եւ 20-րդ դարի առաջին տասնամեակները: Դա համաշխարհային պատմութեան այն հազուադէպ փաստերից է, երբ մի ընդարձակ տարածաշրջանում, քաղաքակիրթ համարուող երկրների թոյլտուութեամբ (աչքի առաջ), կատարուեց բնակչութեան ազգային զտում: Մէկ սերնդի կեանքի ընթացքում հիմնովին փոխուեց բնակչութեան ազգային կազմը, տեղաբնիկ հայ բնակչութիւնը հրով ու սրով փոխարինուեց օտարներով:

Ներկայումս Հայկական լեոնաշխարհի բնակչութեան խտութիւնը բարձր չէ (մօտաւորապէս 45 մարդ 1 քառ. քմ տարածութեան վրայ): Բնակչութեան ընդհանուր թիւը 18 միլիոն. է: Այն բաշխուած է 6 պետութիւնների՝ Հայաստանի Հանրապետութեան, Թուրքիայի, Իրանի, Լեոնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան, Ատրպէյճանի եւ Վրաստանի միջեւ: Լեոնաշխարհի ամենախիտ բնակեցուած հատուածը Հայաստանի Հանրապետութիւնն է (125 մարդ 1 քառ.քմ.-ի վրայ): Նօսը բնակչութիւն ունեն յատկապէս Իրանի եւ Թուրքիայի հատուածները:

ԿԱՄՐ ԼԱԼԱՅԵԱՆ